

לעיל דמשום חולשא דאורחא לא אמר להם כלום ביום הראשון, היינו דוקא בדברים שמפי הגבורה, אבל מעצמו אמר להם משה שכרן ועונשן של מצות, ריטב"א]. ושלישי האמור הוא שלישי לתחילת דברי משה.

וקאמרה הברייטא שאותו יום היה שלישי בחדש, ושלישי בשבת.

תא שמע: תניא: **ששי** — **ששי בחדש**, **ששי בשבת**.

קשיא לרבנן, שלדבריהם ששי בשבת הוא חמישי בחדש.

ומתריצין: **הא נמי** — **רבי יוסי היא**.

ומבארין: **האי ששי** — **למאי הוא ששי?** [רש"י מבאר שכאן אי אפשר לומר כדלעיל שהוא ששי לדברי משה, שהרי רק בשלשה ימים ראשונים דיבר אתם משה].

רבא אמר: ששי לחנייתן. שבר"ח חנו ב-19 במדבר סיני, וששי לחנייתן היה בששי בחדש ובששי בשבת [לדברי רבי יוסי, כדאמרן].

"הנה אנכי בא אליך"⁽⁷⁾, וירד משה ואמרה לישראל. ולמחרת עלה [בהשכמה] והשיב שקיבלו עליהם ישראל מצות הגבלה. והיינו "ויגד משה את דברי העם אל ה'" [ואז נאמרה לו מצות פרישה] **דברי רבי יוסי ברבי יהודה**.

רבי אומר [אינו בא לחלוק על דברי קודמו אלא להוסיף]: שינוי הלשון של "וישב" "ויגד" בא לדרוש: כשהתחיל משה להמשיך לבם של ישראל לקבלת התורה ופירש להם השכר והעונש הכרוך בדבר, היה הסדר שבתחילה **פירש עונשה** של תורה. **דכתיב** "**וישב משה**" — **דברים שמשבבין** [כמו "וילך שובב"] **דעתו של אדם** שמונעים ממנו לקבל את הדברים מיראת העונש. ואעפ"כ קיבלו עליהן. **ולבסוף פירש מתן שכרה**⁽⁸⁾ **דכתיב** "**ויגד משה**" — **דברים שמושכיין לבו של אדם כאגדה**.

ואיכא דאמרי: בתחילה **פירש מתן שכרה דכתיב** "**וישב משה**" — **דברים שמשכיבין דעתו של אדם**, **ולבסוף פירש עונשה דכתיב** "**ויגד משה**" — **דברים שקשיין לאדם כגידין** [ירק מר].

ואותם הדברים החלו כבר מר"ח [שהאמור

הקב"ה "הנה אנכי בא אליך", שרק אתה ניתנה לך רשות לעלות אל ההר תוך עב הענן אבל העם ישמעו מרחוק. וסוף הכתוב "וגם כך יאמינו לעולם", שעי" כן יאמינו בגדלות נבואתך שרק לך ניתן רשות לעלות.

8. כמו בגר הבא להתגייר, שמודיעין אותו עונשן של מצות ומתן שכרן, שהרי כל ישראל נכנסו אז לברית ונעשו גרים. ח"א מהרש"א.

"אשר שברת, ושמתם בארון", ודרשינן ששברי לוחות מונחין בארון לצד הלוחות. ואם היה בשבירתן חטא אין קטיגור במקום סניגור. אלא מלמד שהיה שבירתן חביבה לפניו.

7. ובח"א מהרש"א כתב, שמצות הגבלה עצמה מפורשת בהא דאמר הקב"ה למשה "הנה אנכי בא אליך בעב הענן". שהרי כתוב "ויעמוד העם מרחוק ומשה נגש אל הערפל", שהוא לבד נגש אל הערפל, שהוא עב הענן. וזה שאמר לו

רב אחא בר יעקב אמר: ששי למסען. כלומר אף למסען מרפידים, שבאותו היום שבאו למדבר סיני יצאו מרפידים.

והני אמוראי שנחלקו אי נסעו מרפידים באותו היום או יום קודם לכן, דהיינו בשבת, קמילגוי בשבת דמרה, במצות השבת שנצטוו עליה עוד במרה, איך נאמרה.

דכתיב "שמור את יום השבת לקדשו כאשר צוך ה' אלהיך". ומשמע שנצטוו על השבת קודם מתן תורה, והיכן נצטוו? ואמר רב יהודה אמר רב: "כאשר צוך" — במרה! דכתיב שם "שם שם לו חק ומשפט".

מר רבא סבר: רק אשבת, על שביטה ממלאכה בשבת איפקוד אבל אתחומין לא איפקוד במרה, עד מתן תורה. הילכך היו יכולים לנסוע מרפידים בשבת וללכת בה יותר מאלפים אמה, ורק החנייה היתה ביום ראשון, שהוא ר"ח.

ומר רב אחא בר יעקב סבר: אתחומין נמי איפקוד במרה [שהיתה קודם רפידים]. ועל כרחך נסעו מרפידים רק ביום ראשון.⁽¹⁾

תא שמע: תניא: חודש ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים:

בארבעה עשר בו שחטו פסחיהם.

ובחמשה עשר בו יצאו.

ולערב לקו במכת בכורות.

ותמהינן: וכי לערב לקו בכורות קא סלקא דעתך?! ד"לערב" משמע הערב שלאחר חמשה עשר.

ומתריצין: אלא אימא: מבערב לקו בכורות.

וממשיכה הברייתא: ואותו היום שיצאו ממצרים — חמישי בשבת היה.

ודייקין: מודחמיסר בניסן היה בחמשה בשבת, אם כן ריש ירחא דאייר חל בשבתא. שהרי חודש ניסן לפי הסדר של ימי החדשים [כאשר אין מקדשים על פי הלכנה] הוא מלא, שיש בו תמיד שלשים יום.

וכיון שההפרש בין יום חמשה עשר בניסן לשלשים בניסן הוא חמשה עשר יום, שהם שבועיים ויום אחד, ולמחרתו הוא ראש חודש אייר, הרי אם חמשה עשר בניסן חל ביום חמישי יחול ראש חודש אייר בשבת.

הנחת צנצנת המן לפני העדות, הכתובה בפרשת המן, אעפ"י שלא נאמרה רק אחר עשיית המשכן.

אולם הרמב"ן והריטב"א כתבו שרק בתחומין לא נצטוו, אבל באיסור הוצאה נצטוו ממרה. ולא תיקשי איך היו נושאים כליהם, ש"ל שהיו מניחין על חמוריהם ולא הוי אלא רק איסור מחמר, וע"ז לא נצטוו, כשם שלא נצטוו

1. כתבו התוס' בד"ה אתחומין, דסוגיין אתיא אפילו למ"ד תחומין לאו דאורייתא, שאין הכונה לתחומין דוקא אלא לאיסור הוצאה שהרי היו נושאים אתם כל אשר להם.

ועוד כתבו שאעפ"י שבמן נאמר "אל יצא איש ממקומו" ודרשינן מיניה איסור הוצאה [וזה היה קודם רפידים] מ"מ י"ל שאחר מתן תורה נאמר האיסור, והתורה כתבה זאת כאן, כמו

ונמצא גם כי ריש ירחא דסיון חל בחד בשבת. שהרי חודש אייר הוא חודש חסר לפי הסדר, ויש בו רק עשרים ותשעה ימים. לפי שהחדשים הם כסדרן, אחד מלא ואחד חסר. וכיון שיש בחודש אייר עשרים ותשעה ימים, יש בו ארבעה שבועות ויום אחד. נמצא, שהיום העשרים ותשע של חודש אייר הוא שבת [שהרי תחילת החודש היה בשבת]. וביום ראשון שלמחרתו חל ראש חודש סיון.

קשיא לרבנן, האומרים שר"ח סיון היה בשני בשבת?

ומתריצין: אמרי לך רבנן: אייר דההיא שתא — עבורי עברה ועשאוהו מלא בן שלשים יום. ור"ח סיון אם כן היה בשני בשבת.

תא שמע ברייתא מפורשת דלא עברוהו לאייר באותה שנה.

דתניא: ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים: בארבעה עשר בו שחטו פסחיהם, בחמשה עשר בו יצאו, ולערב לקו בכורות.

ותמהינן: וכי לערב סלקא דעתך?!

ומתריצין: אלא אימא: מבערב לקו בכורות.

וממשיכה הברייתא: ואותו היום שיצאו ממצרים חמישי בשבת היה.⁽²⁾

השלים ניסן, שמלאו לו שלשים יום [שלם מלשון מלא], ואירע, חל ר"ח אייר להיות בשבת.

הכר חודש אייר, והיה בן עשרים ותשע יום, שהרי החדשים הם כסדרן, אחד מלא ואחד חסר, ואירע ר"ח סיון להיות באחד בשבת.

קשיא לרבנן, דמוכח שלא עיברו את אייר.

ומתריצין: הא מני הך ברייתא — רבי יוסי היא. אבל רבנן סברי דאייר באותו שנה היה מעובר.

אמר רב פפא: תא שמע: תניא: כתיב "ויסעו מאלים ויבאו כל עדת בני ישראל אל מדבר סין... בחמשה עשר יום לחדש השני לצאתם מארץ מצרים". ואותו היום שבת היה,⁽³⁾ שבאותו היום נתרעמו בני ישראל על כך שאין להם מזון. כדכתיב "וילוננו... על משה ועל אהרן... כי הוצאתם אותנו אל המדבר הזה להמית את כל הקהל

א"כ ניתנה תורה ביום חמשים ואחד ממחרת הפסח [דהא בשבת ניתנה תורה], ואיך אנו אומרים בחג השבועות שהוא יום חמשים לעומר "זמן מתן תורתנו".

ותירץ דמתן תורה אין תלוי בעומר אלא ביום החדש דהיינו שביעי בסיון לרבי יוסי או ששי לרבנן. ועיי"ש עוד. וע"ע מג"א רס"י תצד.

3. הקשה הרש"ש, למה לא הקשה מכאן למ"ד

על תחומין. כי לא נצטוו במרה רק על מלאכה שיש בה כרת, ואלו אין בהם כרת.

2. ושחיתת הפסח היתה א"כ ביום רביעי, ונמצא שבשבת שעברה היה עשירי לחדש שלקחו אז פסחיהן. ועל כן קורין אותו שבת הגדול לפי שנעשה בו נס גדול כמבואר בתוד"ה ואותו, בשם המדרש.

והקשה הריטב"א דאם פסח היה בחמשי

הזה ברעב, והבטיחם הקב"ה להוריד להם
מן למחר.

דכתיב "ובקר וראיתם את כבוד ה'".

והמן החל לרדת באחד בשבת, ובשבת עצמו
לא ירד מן, **דכתיב "ששת ימים תלקטוהו**
וביום השביעי שבת לא יהיה בו".

נמצא שיום ביאתם למדבר סין, שהיה יום
קודם לכן, היה בשבת.

ודייקנין: **ומדחמיסר באייר, שבתא הוי,**
אם כן **ריש ירחא דסיון חד בשבת הוי,**
שהרי חדש אייר הוא חסר.

קשיא לרבנן!

ומתצינין: **אמרי לך רבנן: אייר דהיא**
שתא — עברי עברוה, ור"ח סיון היה רק
בשני בשבת.

אמר ליה רב חביבי מחזנאה לרב אשי:
תא שמע: כתיב "ויהי בחדש הראשון,
בשנה השנית, באחד לחדש — הוקם
המשכן".

תנא: אותו יום נטל עשר עטרות, שהיה
ראשון לעשרה דברים:

א. **ראשון למעשה בראשית,** שבראשון
בשבת היה.

ב. **ראשון לנשיאים,** להקרבת קרבנות
הנשיאים לחנוכת הבית.

ג. **ראשון לכהונה,** שעד עכשיו היתה

עבודת הקרבנות על ידי בכורות, ומעתה
באהרן ובניו.

ד. **ראשון לעבודה,** לסדר עבודת ציבור,
דהיינו הקרבת תמידין ושאר קרבנות ציבור.

ה. **ראשון לירידת האש מהשמים על**
המזבח.

ו. **ראשון לאכילת קדשים.** שלא הותר
לאכול קדשים רק לפנים מהמחיצה הראויה
להם [קדשי קדשים לפנים מהקלעים שבחצר
המשכן, וקדשים קלים בכל מחנה ישראל.
ואילו עד עתה אכלו שלמים בכל מקום
שרצון].

ז. **ראשון לשכון שכינה בישראל,** דכתיב
"ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם", דמשמע
שעד עתה לא שרתה שכינה בהם.

ח. **ראשון לברך את ישראל ברכת כהנים,**
שנאמר בפרשת "ויהי ביום השמיני — וישא
אהרן את ידיו אל העם ויברכם".

ט. **ראשון לאיסור הבמות** שעד עתה
הקריבו כל אחד בבמה ומעתה נאסרו
כדכתיב "ואל פתח אהל מועד לא הביאו".

י. **ראשון לחדשים** כדכתיב "ויהי בחדש
הראשון".

ודייקנין: **ומדריש ירחא דניסן דחאי שתא**
של השנה השניה לצאתם ממצרים **חד**
בשבת הוי, אם כן בהכרח **כי דאשתקד**
כשיצאו ממצרים, ר"ח ניסן ברביעי בשבת
היה.

זה יסבור כהמדרש דלא נצטוו על השבת אלא
באלוש, שהיה אחר אלים.

לעיל נצטוו במרה על התחומין, ואיך נסעו
מאלים [שהיה לאחר מכן] בשבת. ותירץ דמ"ד

ראשונה חל בחמישי בשבת, ור"ח סיון בראשון בשבת.

לרבנן, שמונה חדשים חסרים עבור, (1) פג-א
ולא היה הבדל בין שני ראשי החדשים של ניסן בשנה הראשונה ובשנה השניה אלא שני ימים בלבד. ור"ח ניסן בשנה ראשונה חל בששי בשבת, ובשניה חל בראשון בשבת. ואילו ר"ח סיון של השנה הראשונה חל בשני בשבת.

תא שמע: דתניא בסדר עולם: ניסן שבו יצאו ישראל ממצרים, בארבעה עשר שחטו פסחיהם, בחמשה עשר יצאו, ואותו היום ערב שבת היה.

ודייקין: ומדריש ירחא דניסן, ערב שבת היה. אם כן, ריש ירחא דאייר, חד בשבא הוי. וריש ירחא דסיון בתרי בשבא הוי.

קשיא לרבי יוסי!

ומתריצין: אמר לך רבי יוסי: הא מני — רבנן היא.

תא שמע: תניא: רבי יוסי אומר:

בשני בסיון — עלה משה, ושמע "ואתם תהיו לי ממלכת כהנים", וירד והגיד לעם.

בשלישי בו — עלה ושמע מצות הגבלה וירד ואמרה לעם.

ברביעי — ירד ואמר להם מצות פרישה. ושוב לא עלה עד מתן תורה.

דתניא: אחרים [רבי מאיר] אומרים: אין בין עצרת של שנה זו לעצרת של שנה הבאה, וכמו כן אין בין ראש השנה לראש השנה אלא הבדל של ארבעה ימים בלבד.

דהיינו, אם בשנה זו חל ראש השנה בראשון בשבת, לשנה הבאה הוא יחול בחמישי בשבת. שלדעתם קביעות החדשים לעולם הוא אחד מלא ואחד חסר, נמצא כי ימי ששה חדשים מלאים וששה חסרים עולים ביחד לשלש מאות וחמשים וארבע ימים.

שלש מאות וחמשים מתוכם מתחלקים לשבועות שלמים, ונשארים ארבעה ימים, שהם העודף הבא לידי ביטוי בימות השבוע משנה לשנה.

ואם היתה שנה מעוברת ההבדל הוא חמשה ימים. שחדש אדר הנוסף הוא עשרים ותשעה יום. עשרים ושמונה מתוכו מתחלקים לשבועות שלמים, ונשאר יום אחד בשבוע עודף.

ומאחר שר"ח ניסן בשנה הראשונה היה ברביעי בשבת, הוה ליה ריש ירחא דאייר בשנה הראשונה במעלי שבתא, בערב שבת, וריש ירחא דסיון בשבתא.

קשיא בין לרבי יוסי בין לרבנן! שלדברי הכל לא חל ר"ח סיון בשבת.

ומתריצין: לרבי יוסי, שבעה חדשים חסרין עבור בשנה הראשונה. דלית ליה כאחרים הסוברים שלעולם אחד מלא ואחד חסר. ואם כן, בין שנה ראשונה לשניה היה רק שלשה ימים. נמצא שר"ח ניסן בשנה

שבעה חסרים, ור"ח ניסן אשתקד היה בחמישי

1. היה יכול לומר לרבנן כמו לרבי יוסי, דעביד